

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-5>

MULTILEVEL SYSTEM OF SOCIAL DIALOGUE IN EU COUNTRIES

БАГАТОРІВНЕВА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В КРАЇНАХ ЄС

Padalka A. V.

*Postgraduate Student
Research Institute of State-Building
and Local Government of the Academy
of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

Падалка А. В.

*аспірант
Науково-дослідний інститут
державного будівництва
та місцевого самоврядування
Академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Соціальний діалог є невід’ємною складовою будь-якої демократичної суспільної системи та відіграє важливу роль у залученні європейських соціальних партнерів до формування соціальної політики ЄС та сприянні у створенні єдиного європейського ринку. Правове закріплення соціального партнерства на рівні держави забезпечує його стабільність і легітимність, оскільки конституційні положення визначають основні права і гарантії соціальних партнерів при проведенні переговорів та консультацій між представниками уряду, роботодавцями і працівниками (профспілками) з метою досягнення узгоджених рішень у соціально-трудовій сфері [1].

Конституційні гарантії щодо свободи об’єднань, права на колективні переговори та участь у розробці трудового законодавства, а також принципи соціальної держави створюють правову основу для функціонування багаторівневої системи соціального діалогу. Це ключовий інструмент формування та реалізації соціальної політики на різних рівнях: європейському, національному, галузевому та місцевому [2].

Багаторівнева система соціального діалогу в Європейському Союзі є важливим інструментом для забезпечення стабільності та узгодження інтересів працівників, роботодавців і держави завдяки взаємодії на зазначених рівнях, що дозволяє враховувати специфіку різних секторів економіки і потреб регіонів.

Конституційне забезпечення права на соціальний діалог і залучення соціальних партнерів до прийняття рішень у сфері трудових відносин лежить в основі національного рівня системи соціального діалогу

у країнах ЄС, де соціальні партнери – уряд, роботодавці та профспілки – взаємодіють для обговорення загальнонаціональних соціальних та економічних питань.

Основи функціонування соціального діалогу на галузевому рівні створюються через загальні конституційні гарантії, а деталі механізму регулюються національними трудовими кодексами, спеціальними законами та європейськими директивами. Це забезпечує укладення галузевих угод, які адаптують умови праці та соціальні гарантії до специфіки певних секторів економіки (наприклад, промисловості, транспорту, сільському господарству). Міжгалузевий діалог охоплює широкий спектр соціально-економічних питань, які мають значення для декількох галузей, і забезпечує створення загальних стандартів, особливо важливих у періоди кризи або реформ.

Соціальний діалог на регіональному рівні знаходить своє відображення на конституційному рівні у загальних положеннях Основного закону про автономію регіонів і принцип субсидіарності, а його модифікація варіюється залежно від форми державного устрою (унітарна чи федеративна держава) і ступеня автономії регіонів. У федеративних країнах (Німеччина, Іспанія, Бельгія) соціальні партнери залучені до обговорення питань зайнятості, соціального захисту й економічного розвитку на рівні регіонів, що допомагає враховувати регіональну специфіку і вирішувати соціальні питання більш гнучко – через регіональні ради та галузеві угоди.

У децентралізованих країнах ЄС місцеві органи мають більше автономії для адаптації соціального діалогу до специфіки громади, тоді як в унітарних держави цей рівень діалогу регулюється через інтеграцію з національними стандартами.

Важливим інструментом для вирішення локальних проблем виступає місцевий діалог, тому що включає взаємодію на рівні окремих підприємств і громад

Використання багаторівневої системи соціального діалогу як однієї з основ соціально-економічної політики країни дає можливість ефективного використання соціального та культурного різноманіття країн-членів для сприяння гармонізації трудових стандартів, адаптації до регіональних потреб, захисту прав працівників, вирішенню трудових конфліктів і зміцненню соціальної стабільності. Це можливо завдяки:

– *гнучкості та адаптивності до місцевих потреб*, що сприяє адаптуванню соціально-трудова відносини до потреб різних регіонів і галузей, зокрема через територіальні та галузеві тристоронні ради. Це

особливо актуально для федеративних країн, в яких регіони можуть самостійно вирішувати питання з урахуванням регіональної специфіки;

– *підвищенню соціальної стабільності та зменшенню конфліктів* з метою досягнення соціальної справедливості та соціально-економічного прогресу країн, окремих регіонів та автономій. Багаторівневий соціальний діалог на конституційній основі дозволяє вирішувати конфлікти на різних рівнях ще до їх загострення, забезпечуючи стабільність. Коли сторони мають законодавчо гарантовану можливість обговорювати проблеми на рівні, який відповідає масштабам проблеми (місцевий, галузевий, національний), це знижує ризик ескалації соціальних конфліктів і підвищує довіру між учасниками діалогу;

– *захисту соціальних прав і розвитку соціальної справедливості* на державному рівні. У країнах, де мультирівневий соціальний діалог закріплений на конституційному рівні або через трудове законодавство, соціальні права захищені більш стабільно, оскільки сам діалог стає інструментом соціальної справедливості. В умовах конституційної підтримки, як це є у Франції чи Іспанії, соціальний діалог виступає механізмом захисту трудових прав і гарантій для працівників, сприяє рівності можливостей та інтеграції соціальних груп;

– *ефективному розподілу повноважень і відповідальності* між центральними і регіональними органами влади, а також соціальними партнерами, що дозволяє швидше реагувати на проблеми, які виникають на місцях або у певних галузях, і зменшує навантаження на центральні органи, оскільки частина рішень ухвалюється на регіональному або галузевому рівнях;

– *підтримці демократичних процесів* щодо участі громадян у прийнятті рішень, оскільки працівники, роботодавці і місцеві громади мають право брати участь у колективних переговорах та обговореннях, що впливають на їхнє життя. Це створює атмосферу відповідальності та підвищує рівень громадської участі у суспільних процесах.

Водночас існують і певні складнощі в реалізації багаторівневої системи соціального діалогу, обумовлені такими чинниками, як:

– *висока складність і бюрократичні перепони* у прийнятті рішень. Так, наприклад, у федеративних країнах ЄС прийняття рішень часто ускладнюється через різні рівні влади та численні інституції, що може призводити до дублювання функцій, надмірної бюрократизації та сповільнення реалізації соціально-економічної політики;

– *відсутність єдності та узгодженості* між центральною владою та регіонами може створювати складнощі у забезпеченні єдності політики, особливо якщо регіони мають автономію у вирішенні соціально-трудова питань. Це може призвести до нерівності між регіонами та галузями, де одні регіони можуть забезпечувати кращі соціальні гарантії, а інші відставати, що в результаті знижує ефективність національної соціальної політики;

– *слабка ефективність у централізованих системах*, де всі повноваження щодо соціального діалогу зосереджені на національному рівні, робить використання багаторівневої системи соціального діалогу неефективним;

– *залежність від політичної волі й економічних умов* у кризові періоди (економічні спади, зміни урядів). Це створює потребу в централізованому регулюванні, що обмежує можливості для регіональних рівнів. Політична воля на центральному рівні є вирішальною для реалізації цього діалогу, і якщо уряд не підтримує децентралізацію, багаторівневий діалог може бути ослаблений;

– *високі витрати на підтримку інституцій багаторівневого діалогу*, особливо в умовах федеративної структури, може вимагати значних фінансових ресурсів для забезпечення діяльності рад, органів посередництва та регіональних комітетів, для країн з обмеженим бюджетом такі витрати можуть бути важкими, що ставить під сумнів можливість утримання багаторівневої системи у довготривалій перспективі.

Література:

1. Горєлов Д. М., Корнієвський О. А., Опалько Ю. В., Палій Г. О. Формування соціального діалогу в сучасних умовах: світовий досвід та українська практика : аналіт. доп. / за ред. М. М. Розумного. Київ : НІСД, 2011. 47 с. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2011-05/Soc_dialog-a37a4.pdf

2. Давиденко В. В. *Форми європейського соціального діалогу. Часопис Київського університету права.* 2023. № 2. С. 207–211. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.45/>

3. Constitution of France, October 4, 1958 (rev. 2008 y.)// Conseil Constitutionnel : сайт. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/constiution_anglais_oct2009.pdf

4. Constitution of Spain 1978 г. (rev. 2011 y.). *WIPO* : сайт. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Spain_2011